

Apostel Thomas Kerk
www.pgenschede.nl/atk

Ds Jaco Zuurmond

1 februari 2015
4e van Epifanie
Deuteronomium 18,15-22
Markus 1,21-28
Mental Disorder

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

“Er was in de synagoge ook een man die bezeten was door een onreine geest”. We zouden er vanmorgen het handboek psychopathologie op na kunnen slaan, het ‘Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders’ (DSM). We zouden ons in kunnen lezen in teksten over schizofrenie en paranoia. Hoe mensen, door de wonden in het leven opgeopen en de verdringing daarvan uit hun bewustzijn, zich bedrogen voelen, besprongen en bedreigd. Hoe de menselijke geest zich dan oneindig gewichtig gaat nemen: alles slaat op hem, alles is tegen hem... zo iemand denkt altijd dat er om hem gelachen wordt en dat hij als minderwaardige wordt doorzien. Soms neemt dit gevoel de vorm aan van vervolgingswaan. Wanen die vaak bezit nemen van de taal. Een eindeloos onsamenhangend relaas is het gevolg. Deze week werd het ons allemaal uitgelegd in de krant.

Over Bart van U., de hoogstwaarschijnlijke moordenaar van Els Borst, wordt verteld dat de aanslagen op de Twin Towers, in 2001, bij hem naar binnen sloegen. Voor Bart van U. waren deze aanslagen het signaal dat moslimextremisten de wereld willen veroveren. En dat de overheid hem niet voldoende zou beschermen. De politie vindt niet eens de dief van je gestolen fiets. Daarom vond Bart van U. dat hij zichzelf mocht en moest bewapenen, wat hij dan ook deed. Er volgen arrestatie en onderzoek. De verdachte heeft „een gevoel van angst” dat „ongericht en veelomvattend is”, schrijft de reclasseringsmedewerker. Van U. antwoordt „lang en onsamenhangend” op vragen. De ogen van Bart van U. draaien soms weg gedurende het gesprek. Iedereen loopt gevaar, zegt hij.

Een veroordeling volgt, maar tot opname en behandeling komt het niet.

Begin dit jaar gaat het weer helemaal mis in het hoofd van Bart van U.. Kort na de aanslagen in Parijs vermoordt hij in Rotterdam zijn zuster. En nu blijkt dat in de tussentijd ook oud minister Els Borst het slachtoffer is geweest van de dreigingswanen van Bart van U.

Vervolgens kwam Tarik Z. in beeld. Letterlijk. Tarik Z. wilde graag tien minuten televisie. Hij kreeg uiteindelijk een hele avond, en meer dan dat. “Grote wereldzaken” wilde hij met ons bespreken. Want het is één groot complot. “Wij zijn, zeg maar, ingehuurd door inlichtingendiensten en daar hebben wij zaken vernomen die de huidige samenleving in twijfel trekken. Die gaan wij nu naar buiten brengen.” Wanen, hallucinaties en onsamenhangende spraak – ofwel: een zielige jongen met een ernstige stoornis.

In Frankrijk zijn sinds januari overigens al 150 mensen aangeklaagd voor wat nu heet ‘apologie van terrorisme’. Onder de verdachten bevinden zich veel zwervers, verslaafden, outcasts of mensen met psychiatrische problemen, aldus hun advocaten.

De top van Nazi-Duitsland wist overigens maar al te goed hoe bruikbaar de angst van mensen is. “Natuurlijk wil het volk geen oorlog...”, sprak Herman Göring[1]. Maar het is heel simpel om daar wat aan te doen. Je hoeft de mensen alleen maar te vertellen dat ze aangevallen worden, en eventuele tegenstemmen te verwijten dat ze het land in gevaar brengen. “Deze methode functioneert in elk land”, aldus Göring. En in het ‘beschaafde’ Duitsland leidde deze methode tot de gruwel van Auschwitz. Ook dat lazen we deze week in de krant.

“Er was in de synagoge ook een man die bezeten was door een onreine geest”. Dat viel dus nog méé – één zieke man. Tegenwoordig is de wereld er vol van. Vol van mensen die de druk niet meer weerstaan. Mensen bij wie de sfeer van toenemende angst naar binnen slaat. Die het gevoel van toenemende dreiging helemaal

op zichzelf betrekken, en daarom alleen nog maar uit ziekelijk wantrouwen kunnen reageren. Mensen die door de verwarring van de tijd zelf helemaal verward raken. Zoveel stemmen, zoveel meningen klinken allemaal door elkaar in de media. En soms wordt het een mens teveel. Dan slaan al die stemmen naar binnen.

Ziekte in het Evangelie is heel vaak exemplarisch. De ziekte van de éne mens is vaak de ziekte van allen. Als er één mens ziek is in de synagoge, dan vertelt dat wat over de synagoge als geheel, dan is heel de synagoge ziek. Dat is wat de krant ons deze week ook laat zien... individuen die ziek zijn... maar in de ziekte van die éne mens komt de ziekte van de maatschappij tot uiting. Angst en dreiging die ons teveel worden. En die naar binnen slaan.

Volgens het Evangelie meldt zich in die synagoge Jezus, met een nieuwe leer, met groot gezag. 'Zwijg, en ga uit hem weg!', zegt hij. En de geesten gehoorzamen.

Laat zich ook dit deel van het Evangelie van vanmorgen vertalen naar vandaag?

Ik vrees dat dit niet zo éénvoudig zal gaan. Maar we beseffen natuurlijk allemaal best dat waar de eerste helft van deze preek Evangelie en krant éénvoudig dicht op elkaar aan leken te sluiten dit exegetisch gezien natuurlijk wel een beetje een kortsluiting was.

Als wij van de kerk een éénvoudige bezweringsformule verwachten tegen de angsten en de wanen van de tijd dan zal teleurstelling ons deel zijn.

Het Evangelie van vandaag wijst misschien wel een weg. Maar dat zal niet de weg van de magie zijn. Van het toverwoord. Niet de weg van een éénvoudige waarheid, waarvoor in één klap alle verwarring wijkt.

Integendeel.

De weg die het Evangelie ons vanmorgen wijst – ook in de verwarring van onze tijd – wordt samengevat in het woordje 'leren' of 'onderwijzen'.

Dáárvoor kom je naar de synagoge of naar de kerk, zo laat Jezus al doende zien.

Om hier samen dat aloude boek open te slaan. Die beloftevolle woorden van Mozes. Die samen te gaan lezen. Samen te luisteren. En dan samen in eindeloze openheid gesprek te gaan over het gelezene, over het gehoorde.

De weg die het Evangelie ons vanmorgen wijst is de weg van het luisteren. Opnieuw luisteren. Open luisteren. Te midden van al die stemmen die ons omringen weer geconcentreerd gaan luisteren naar dat aloude woord van liefde, vrede en recht, waarin door de eeuwen heen steeds weer mensen een appèl voor hun eigen tijd hebben gehoord. Een woord van actuele bevrijding.

Dat was wat de profeten door de eeuwen door gedaan hebben. Wij hebben van profeten toekomstvoorspellers gemaakt. Maar profeten waren juist mensen die helemaal in het heden leefden. Zij vertrouwden er als geen ander in hun tijd op, in heel hun doen en laten, dat dat oude woord, ook vandaag weer wegen zou wijzen. En waar ze op dat punt gelijk kregen, daar waren ze werkelijk profeet. Daar kwam hun woord uit... misschien zouden we trouwens beter vertalen met 'komt hun woord aan'.

Dat is wat Jezus doet: dat aloude boek openslaan. En dan niet een versje prikken als een woord voor de dag. Maar dan gaan leren. Echt leren. Samen in gesprek. Samen op zoek in dat oude woord, naar wegen van leven en samenleven voor vandaag. Samen écht luisteren. Door elkaar te bevragen en door dóór te vragen de kakafonie van stemmen tot rust te brengen. Opdat wij ééns te meer oor worden voor wat nu, hier, werkelijk gezegd wil worden.

Als aan Jezus in één van die leergesprekken gevraagd wordt samen te vatten wat we nu gelezen hebben, dan zal hij zeggen: De Heer je God liefhebben met heel je hart, met heel je ziel en met heel je verstand... en – en dat is hetzelfde – je naaste liefhebben als jezelf.

Dat is wat wordt bedoeld met 'leren'. Samen het vertrouwen volhouden dat dat oude woord wegen wijst om het gebod van liefde vol te houden, door heel het leven en samenleven heen. Liefde tegen alle klippen op. Tegen de klippen van het grofste geweld op, en van het grootste onrecht. Liefde zelfs tegen de klippen op van de dood.

Blijf samen luisteren naar dit oude woord, zo wijst het Evangelie ons vandaag de weg.

Al lerende zal dat aloude woord van liefde – liefde voor God en voor je medemens... het zal een woord van grote moed blijken. En van grote wijsheid.

Moed die sterker zal blijken dan de angst. Wijsheid die onze domheid zal overwinnen.

Zo worden wij weer mens.

Amen